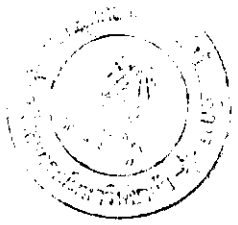

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาพยาบาลเป็นการศึกษา เพื่อเตรียมบุคลากรด้านการพยาบาลออกไปบริการสังคม ด้านสุขภาพอนามัยทั้งในภาวะปกติและภาวะที่เจ็บป่วย ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกายหรือจิตใจโดยครอบคลุมบริการด้านส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสภาพ ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม รวมถึงการบริการพยาบาลที่ให้แก่ประชาชน ที่มารับบริการ ในโรงพยาบาล สถานบริการสาธารณสุข และประชาชนในชุมชนโดยมุ่งหวังให้ประชาชนผู้รับบริการ มีสุขภาพอนามัย ด้านร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งการบริการพยาบาลถือว่าเป็นบริการวิชาชีพ ที่มีลักษณะเฉพาะต้องอาศัยศาสตร์ทางการพยาบาล และศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติต้องอาศัยศิลปในการเข้าใจมนุษย์และธรรมชาติของมนุษย์เป็นหลัก พยาบาลวิชาชีพจึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถพร้อมที่จะปฏิบัติงานระดับวิชาชีพ มีความรอบรู้และมีทักษะสูงในการปฏิบัติงาน ในการศึกษาพยาบาลนั้น ได้พัฒนาเป้าหมายจากการผลิต เพื่อต้องการแรงงานราคาถูกไว้ใช้ในโรงพยาบาลมาเป็นการผลิตพยาบาลวิชาชีพ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในทีมสุขภาพที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรทางสุขภาพอื่น ๆ ซึ่งการผลิตพยาบาลวิชาชีพหรือการผลิตบัณฑิตทางการพยาบาลให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ องค์ประกอบที่สำคัญคือการจัดหลักสูตร เพราะหลักสูตรจะเป็นแบบแผนของประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหมดที่สถาบันการศึกษาจัดไว้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการและมีสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้(จินตนา ยูนิพันธ์, 2527)

การจัดหลักสูตรทางการพยาบาลในปัจจุบัน มี 3 รูปแบบ คือ ยึดตามรูปแบบการแพทย์ (Medical Model) ยึดตามรูปแบบกึ่งการแพทย์ (Semi medical model) และยึดตามรูปแบบการพยาบาล (Nursing model) ซึ่งรูปแบบการพยาบาล ต้องใช้องค์ความรู้ หรือศาสตร์การพยาบาลช่วยในการวางขอบเขตและเป้าหมายของวิชาชีพให้ชัดเจนขึ้น สมจิต หนุเจริญกุล (2527) กล่าวว่าศาสตร์ทางการพยาบาลจะเป็นแนวคิดที่ชี้นำการปฏิบัติการพยาบาล และการศึกษาค้นคว้าวิจัย นอกจากนี้ ศาสตร์ทางการพยาบาลประกอบด้วย มโนทัศน์ (Concepts) หลักการ (Principles) กฎ (laws) และทฤษฎี (Theories) ต่างๆ ทางการพยาบาลซึ่งเป็นองค์ความรู้ทางการพยาบาล ที่พยาบาลสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือบุคคลให้คงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพ ส่วนองค์ความรู้ของศาสตร์นั้น จะต้องได้มาตามขั้นตอนทางวิทยาศาสตร์อย่างมีระบบระเบียบเรียกว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) (ทัศนา บุญทอง, 2536)

การจัดหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ที่ผ่านมา ทั้งสถาบันการศึกษาพยาบาลของรัฐและของเอกชนมีหลายรูปแบบ แต่หลังจากการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 1 (2530) ได้มีมติของที่ประชุมให้ทุกหลักสูตร ระบุกรอบแนวคิดของหลักสูตรให้ชัดเจนโดยมีมติให้ใช้รูปแบบการพยาบาลเป็นหลัก ดังนั้นหลักสูตรการพยาบาลศาสตร์ในปัจจุบัน นอกจากจะมุ่งเตรียมบุคลากรทางด้านการพยาบาลแล้วยังมีจุดมุ่งหมายข้อหนึ่งที่มุ่งจะให้ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นผู้ที่มีความสามารถ ในการทำวิจัย รวมทั้งมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และพัฒนาตนเอง และวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (จินตนา ยูนิพันธ์, 2530) และจากการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้ง 7 แห่ง พบว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพยาบาลศาสตร์มีความคล้ายคลึงกัน คือหลักสูตรของทุกสถาบันมุ่งผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ในการประกอบวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำกระบวนการพยาบาล (Nursing Process) มาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล รวมทั้งทุกหลักสูตรมุ่งให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัย และสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จันทร์จิรา วงษ์ขมทอง และคณะ, 2536)

หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ทุกหลักสูตร ได้นำกระบวนการพยาบาลมาเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการปฏิบัติการพยาบาลเพราะกระบวนการพยาบาลอาศัยหลักการแก้ปัญหาตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การประเมินผู้รับบริการ (Assessment)การวินิจฉัยการพยาบาล (Nursing diagnosis) การวางแผนการพยาบาล (Planning) การปฏิบัติการพยาบาล (Implementation) และการประเมินผลการพยาบาล(Evaluation) นอกจากนี้ จินตนา ยูนิพันธ์ (2527) กล่าวว่ากระบวนการพยาบาลจะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความคิดอย่างอิสระและช่วยพัฒนาทักษะทั้งด้านพุทธิปัญญา เจตคติ และทักษะของผู้เรียน

ด้านการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์มีรูปแบบการสอนที่นิยมใช้กันอยู่ 3 รูปแบบ (ฟาริดา อิบราฮิม, 2525) คือ รูปแบบการสอนตามแบบจำลองทางการแพทย์ รูปแบบการสอนที่เน้นวิธีการพยาบาล และรูปแบบการสอนที่เน้นมโนทัศน์ โดยแต่ละแบบมีจุดเน้นและปัญหาที่แตกต่างกัน ในการสอนภาคทฤษฎีที่ใช้รูปแบบจำลองทางการแพทย์ เป็นรูปแบบที่มุ่งเนื้อหาความรู้เรื่องโรคและการพยาบาลซึ่งเป็นการดูแลให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาเท่านั้น การมองปัญหาของผู้ป่วยจะไม่มองความต้องการของผู้ป่วยแต่ละคน ส่วนรูปแบบการสอนที่เน้นวิธีการพยาบาลนั้น ผู้สอนจะเน้นที่วิธีการปฏิบัติการพยาบาล ทำให้นักศึกษาพยาบาลมองคุณลักษณะของวิชาชีพพยาบาล เป็นเพียงวิธีการพยาบาลหรือเทคโนโลยีเท่านั้น ไม่ใช่การแก้ปัญหาผู้ป่วยไม่ได้ใช้การคิดวิเคราะห์ แต่เป็นการฝึกปฏิบัติตามที่ผู้สอนบอกไว้เท่านั้น และรูปแบบการสอนแบบเน้นมโนทัศน์ โดยนำความรู้จากวิชาต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล เป็นวิธีสอนที่เน้นการนำมาใช้ แต่ปัญหาที่พบคือ นักศึกษามักจะใช้ความรู้เดิม หรือประสบการณ์มากกว่าการใช้การตัดสินใจตามหลักวิชา อย่างไรก็ตามจากปรัชญาการพยาบาลที่มีองค์ประกอบพื้นฐานเกี่ยวกับคน สังคมระบบการให้บริการและการพยาบาล ได้มุ่งเน้นให้องค์ประกอบทั้ง 4 มีความสอดคล้องและสมดุล แต่ในสภาพปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากเป็นสังคมข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีจึงทำให้องค์ประกอบอีกสามส่วน คือ คน

การพยาบาล และระบบการให้บริการต้องเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตามไปด้วย โดยเฉพาะด้านการพยาบาลที่ต้องก้าวให้ทันต่อสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงต้องมีการศึกษาค้นคว้าและวิจัย เพื่อปรับปรุงและพัฒนาขยายขอบเขตขององค์ความรู้ ทำให้เกิดความรู้ใหม่ทางการพยาบาลที่ทันสมัยและสอดคล้องกับสังคม คนและระบบการให้บริการ แต่จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 (2530,2536) พบว่าการพัฒนาองค์ความรู้ของการพยาบาลมีการพัฒนาไปน้อยมาก เนื่องจากพยาบาลวิชาชีพไม่สนใจในการศึกษาค้นคว้า และทำวิจัย นอกจากการทำวิจัยเพื่อการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาทางการพยาบาลหรือการทำผลงานเพื่อเพิ่มระดับตำแหน่งงานของพยาบาลวิชาชีพสังกัดกระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น แต่ก็ไม่ได้เป็นการศึกษาวิจัยที่ต่อเนื่องเป็นประโยชน์สำหรับวิชาชีพอย่างแท้จริง รวมทั้งฝ่ายบริการพยาบาลไม่เห็นความสำคัญ หรือไม่สนใจที่จะทำวิจัยหรือนำผลการวิจัยในคลินิคเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์กับวิชาชีพ เนื่องจากการวิจัยเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญและทักษะที่ต้องฝึกฝน ส่วนความรู้ทางการแพทย์ในปัจจุบันได้เจริญก้าวหน้ามีความหลากหลายและซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ทางการแพทย์ก็ได้รับการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นตามความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี พยาบาลวิชาชีพจึงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แต่การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในปัจจุบันกลับมุ่งแต่การปฏิบัติงานให้เสร็จลุล่วงไปในแต่ละวัน โดยไม่สนใจที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาความรู้ในการทำงานทั้งนี้เนื่องจากความไม่สนใจ หรือความไม่รู้ หรือไม่มีเครื่องมือและไม่มีทักษะในการใช้เครื่องมือเพื่อแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จึงทำให้พยาบาลวิชาชีพส่วนใหญ่เกิดความเบื่อหน่าย ขาดความกระตือรือร้น และเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติงานเป็นสาเหตุของการลาออกจากงานจนเกิดปัญหาการขาดแคลนบุคลากรพยาบาลในที่สุด ซึ่งถ้าพยาบาลวิชาชีพมีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมีความคิดวิเคราะห์ คิดริเริ่มและคิดใฝ่รู้เพื่อปรับปรุงและพัฒนางานโดยการศึกษา ค้นคว้า หรือทำวิจัย ในสิ่งที่เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานก็จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์สำหรับผู้รับบริการ พยาบาลวิชาชีพและวิชาชีพพยาบาล ส่วนการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ใน

ปัจจุบันพบว่ามีการสอนเนื้อหามากกว่าการสอนวิธีการเรียนรู้ เนื่องจากหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ส่วนใหญ่ มีจำนวนหน่วยกิตมากระหว่าง 145-147 หน่วยกิต (จินตนา ยูนิพันธ์, 2535) จึงทำให้ผู้สอนเน้นการสอนเนื้อหาแต่ละสาขาวิชามากกว่าการนำความรู้จากวิชาที่เรียนไปสู่การปฏิบัติ วิธีการสอนใช้การบรรยายเป็นส่วนใหญ่เป็นการสอนแบบป้อนให้ ผู้สอนการพยาบาลมีบทบาทเป็นผู้สอน มากกว่าที่จะเป็นผู้ชี้แนะหรือสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้ผู้เรียนไม่มีโอกาสในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ การคิดเชิงวิเคราะห์ การตัดสินใจ และทักษะการแก้ไขปัญหา ผลที่ตามมาคือ นักศึกษาพยาบาลไม่สามารถประยุกต์ความรู้ไปใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน ในสถานการณ์จริงได้ทำให้บัณฑิตพยาบาลมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานน้อย นอกจากนี้ยังพบว่าบัณฑิตพยาบาลมีความรู้ความสามารถในการทำวิจัยและการศึกษาค้นคว้าน้อย (การสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 1, 2530 , สุทธิรัตน์ พิมพ์พงศ์ และคนอื่นๆ,2527)

เมื่อพิจารณาบริบทของการอุดมศึกษาในปัจจุบันนี้ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งหมายถึงความเปลี่ยนแปลงที่กระทบถึงกันทั่วโลก (ราชบัณฑิตสภา,2537) แล้วนั้น ประกอบ คุปรัตน์ (2533) มีความเห็นว่าบัณฑิตอุดมศึกษาควรจะมีลักษณะของจิตใจใฝ่รู้(Inquiry Mind)ซึ่งหมายถึงมีความปรารถนาและความสามารถในการค้นคว้าหาความรู้ การไตร่ตรอง และการแก้ปัญหาได้เอง เช่นเดียวกับ วิจิตร ศรีสอ้าน (2537) ได้เสนอว่าพลเมืองโลกรุ่นใหม่ควรจะมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีจิตใจใฝ่รู้ (Inquiry mind) และมีความสุขกับการเรียนรู้และ Levine (1988) กล่าวถึงแนวโน้มของหลักสูตรอุดมศึกษาในศตวรษที่ 21 ว่านักศึกษาต้องมีทักษะที่จำเป็นที่เรียกว่า 3 C ได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking skill) ความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (Continuous learning)และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity)

ดังนั้นหลักสูตรการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ จึงควรตระหนักถึงความสำคัญของการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ วิธีการเรียนและแสวงหาความรู้มากกว่าเรียนตัวความรู้หรือเนื้อหาสำเร็จรูป (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2537)

พลสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

และการเรียนการสอนยุคใหม่ต้องเป็นการเรียนรู้แบบแสวงหา ให้ผู้เรียนได้ลงมือค้นคว้าและทำงานด้วยตนเอง อาจารย์เป็นผู้กระตุ้นเร่งเร้าให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และได้ใช้ศักยภาพแห่งตนอย่างสูงสุด (ประกอบ คุปรัตน์, 2538) เช่นเดียวกับที่ กนก วงษ์ตระหง่าน (2538) กล่าวว่า หัวใจของการศึกษาคือการสอนให้รู้จักคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล เป็นการเรียนเพื่อการคิด และสามารถนำความคิดนั้นมาวิเคราะห์ข้อมูลในอนาคตได้ บัณฑิตพยาบาลในอนาคตจึงควรจะมีลักษณะของการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity) มีความสามารถที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต (Continuous Learning) และมีจิตใจใฝ่รู้ (Inquiry mind) ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นคุณสมบัติของนักวิจัย เพราะนักวิจัยต้องใฝ่รู้ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีเหตุผล เนื่องจากการวิจัย เป็นการแสวงหาความรู้ เป็นเครื่องมือในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ของศาสตร์แขนงต่าง ๆ การวิจัยจึงอยู่ในฐานะของกระบวนการสร้างสรรค์ แสวงหา พัฒนาองค์ความรู้ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ อย่างมีแบบแผน และเป็นระบบ (ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ, 2537) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแนวคิดการวิจัย มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล โดยใช้เทคนิควิธีสอนแบบเน้นวิจัย (Research Based Learning) อันถือว่าเป็น นวัตกรรมรูปแบบการสอนแนวใหม่ที่จะใช้การวิจัยเป็นวิธีการสอน และเนื่องจากเป็นนวัตกรรมการสอนแนวใหม่ที่ยังไม่แพร่หลายและมีผู้ศึกษายังไม่มากนักจึงมีความหมายตามที่ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2537) กล่าวว่าการสอนแบบ Research Based Learning เป็นการสอนเนื้อหาวิชา เรื่องราว กระบวนการ ทักษะและอื่น ๆ โดยใช้รูปแบบการสอนชนิดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการสอนนั้นโดยอาศัยพื้นฐานจากกระบวนการวิจัย และได้เสนอรูปแบบการสอนแบบเน้นวิจัย โดยกล่าวถึงแนวคิดที่มา โครงสร้างรูปแบบการสอนซึ่งได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา ขั้นตอนการสอน กระบวนการเรียนการสอน(กลวิธีและระดับของการสอน)การประเมินผล ระบบปฏิสัมพันธ์และผลที่เกิดกับผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม จากเป้าหมายของการศึกษาพยาบาล ลักษณะหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และปัญหาต่าง ๆ ของการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนทางพยาบาล

ศาสตร์ รวมทั้งบริบทของการอุดมศึกษาในปัจจุบันทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางการศึกษาพยาบาล โดยใช้รูปแบบการสอนแบบเน้นวิจัย (Research Based Learning) แล้วจะนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลนี้ไปทดสอบหาสัมฤทธิผลกับกลุ่มตัวอย่างของคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยคริสเตียนซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาพยาบาลเอกชนที่ได้รับอนุมัติหลักสูตรจากทบวงมหาวิทยาลัยและได้รับการรับรองหลักสูตรจากสภาการพยาบาล ซึ่งเป็นสถาบันที่จะให้การรับรองหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ของสถาบันการศึกษาพยาบาลในประเทศไทยทุกสังกัดทั้งสถาบันของรัฐและเอกชน และหลักสูตรที่ได้รับการรับรองจะมีโครงสร้างและกรอบของรายวิชาชีพอยู่ในเกณฑ์เดียวกัน ประกอบกับการทดสอบหาสัมฤทธิผลครั้งนี้เป็นการทดลองที่ต้องควบคุมตัวแปร ในการทดสอบจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่าง จึงนำไปทดสอบในสถาบันที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานและภายหลังการทดลองรูปแบบแล้วจะปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนะแนวทางการจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยที่เหมาะสมกับการศึกษาพยาบาล เพื่อเป็นการพัฒนานวัตกรรมการสอนแนวใหม่ ในการจัดการเรียนการสอน ระดับปริญญาตรี ทางการศึกษาพยาบาล

คำถามในการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลเป็นอย่างไร

2. รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลมีสัมฤทธิผลหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษากรอบแนวคิดของวิธีการสอนแบบเน้นวิจัยสำหรับการศึกษาพยาบาล

2. พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยที่มีสัมฤทธิผลทางการศึกษาพยาบาล

3. ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลและปรับปรุงเสนอแนะแนวทางการจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยที่เหมาะสมกับการศึกษาพยาบาล

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัยครั้งนี้เพื่อวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ 3 ประเด็นดังนี้

1. การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผู้วิจัยมีสมมุติฐานว่า

1.1 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยของผลการเรียนสูงกว่า นักศึกษากลุ่มควบคุมที่ใช้การสอนตามปกติ

1.2 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยของการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุมที่ใช้การสอนตามปกติ

1.3 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยของเจตคติ ต่อการวิจัยสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุมที่ใช้การสอนตามปกติ

1.4 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยของความใฝ่รู้สูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม ที่ใช้การสอนตามปกติ

2. การเปรียบเทียบของกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ผู้วิจัยมีสมมุติฐานว่า

2.1 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยของผลทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

2.2 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้ รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาล มีคะแนนเฉลี่ยของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

2.3 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยของเจตคติต่อการวิจัยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

2.4 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยของทักษะในการทำวิจัย หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

2.5 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยของความใฝ่รู้หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

3. การเปรียบเทียบของกลุ่มทดลองระหว่างหลังการทดลองและระยะติดตามผลผู้วิจัยมีสมมุติฐานว่า

3.1 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยของผลการเรียนหลังการทดลองกับระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

3.2 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาล มีคะแนนเฉลี่ยของการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังการทดลองกับระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

3.3 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยของเจตคติต่อการวิจัยหลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

3.4 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาล มีคะแนนเฉลี่ยของทักษะในการทำวิจัยหลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

3.5 นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาล มีคะแนนเฉลี่ยของความใฝ่รู้หลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

จากรายละเอียดของสมมติฐานการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ 3 ประเด็น สามารถสรุปเป็นแผนภูมิที่ 1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบสมมติฐานการวิจัย 3 ประเด็น

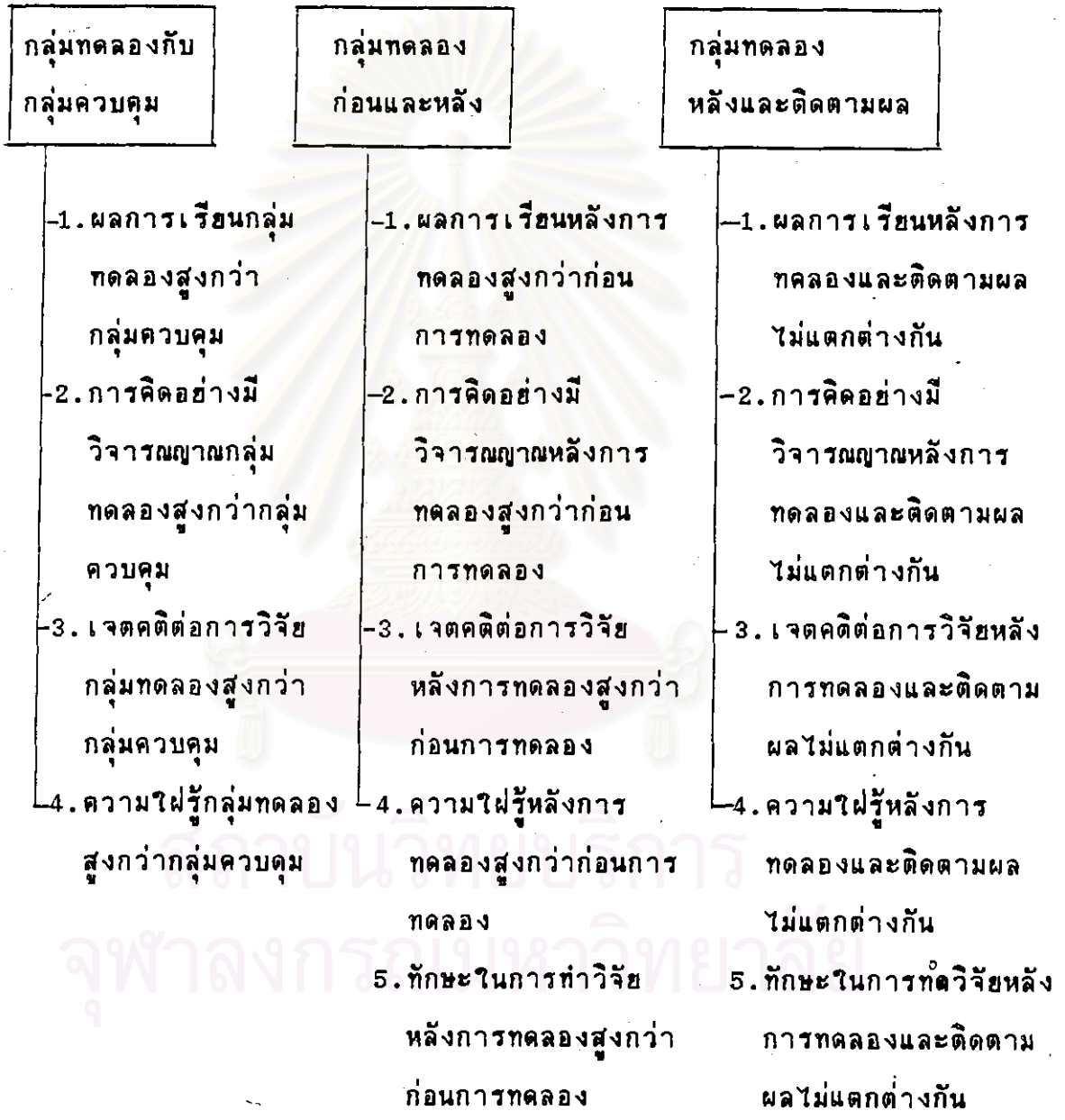

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัยแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

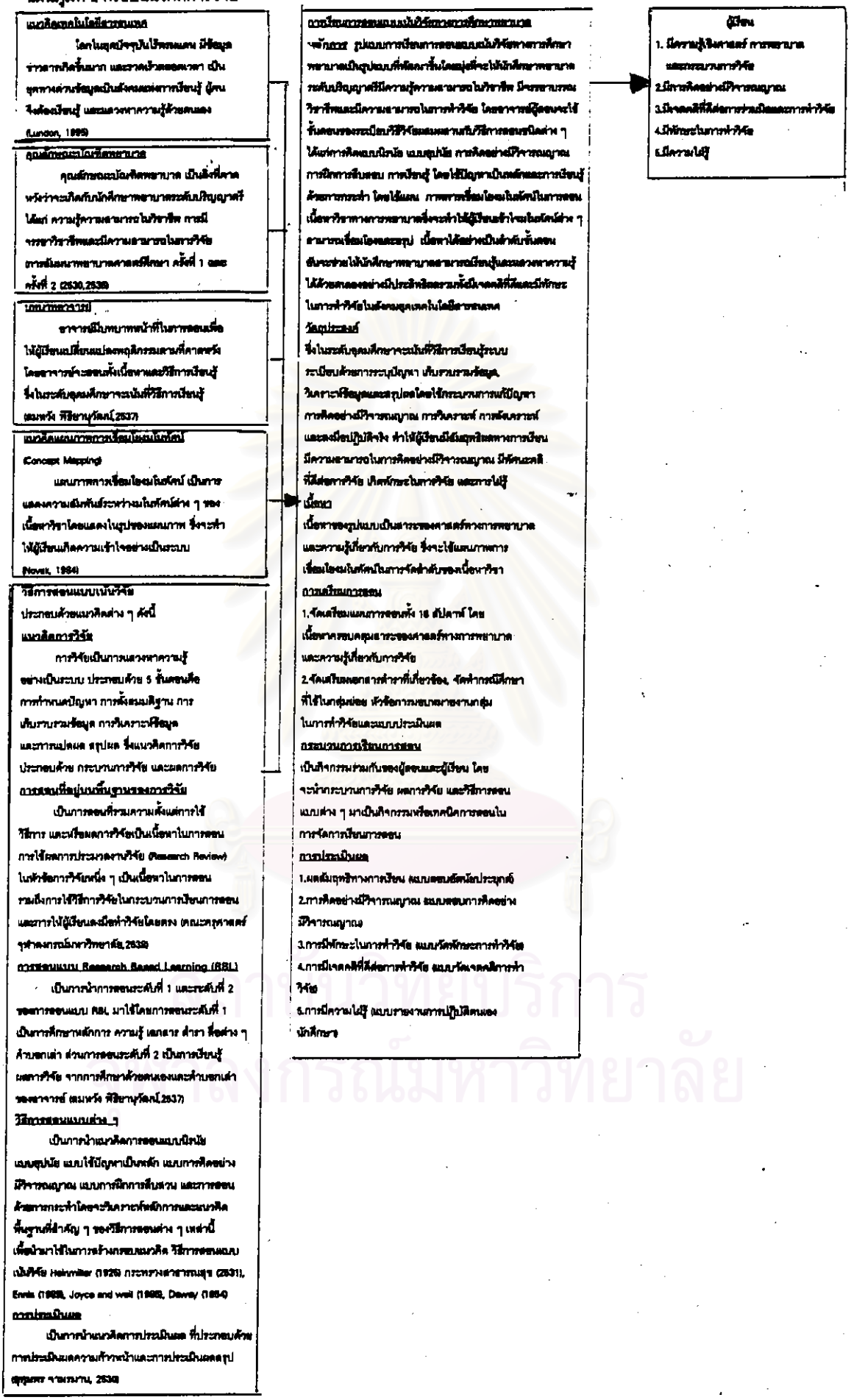

จากแผนภูมิที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัยในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาล มีแนวคิดและที่มาดังนี้

แนวคิดด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โลกในยุคปัจจุบันไร้พรมแดน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ที่กระทบถึงกันทั่วโลก มีข้อมูลข่าวสารเกิดขึ้นมากและรวดเร็วตลอดเวลา เป็นยุคทางด่วนของข้อมูลจึงมีความรู้เกิดขึ้นมากมายทุกวินาที ทำให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ต้องยึดถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Laudon, 1995)

คุณลักษณะบัณฑิตพยาบาล เป็นผลที่คาดหวังว่าจะเกิดกับนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี ในรูปของคุณลักษณะของบัณฑิตพยาบาล ตามผลการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 1 (2530) และครั้งที่ 2 (2536) ที่คาดหวังว่าบัณฑิตพยาบาลจะมีคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในวิชาชีพ การมีจรรยาวิชาชีพและการมีความสามารถในการทำวิจัย เพื่อพัฒนาวิชาชีพ

บทบาทของอาจารย์ อาจารย์ในระดับอุดมศึกษามีบทบาททั้งการสอนและการวิจัย บทบาทการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่คาดหวัง โดยอาจารย์จะสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ ซึ่งในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศเช่นปัจจุบัน บทบาทของอาจารย์จะต้องมุ่งเน้น การสอน วิธีการเรียนรู้ มากกว่าการเน้นที่เนื้อหา ขณะเดียวกันอาจารย์มีบทบาทในการวิจัยเพื่อพัฒนาศาสตร์และขยายเขตแดนขององค์ความรู้ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ดังนั้นถ้าอาจารย์จะนำแนวคิดการวิจัยมาเป็นวิธีการสอน เพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ทั้งศาสตร์และกระบวนการวิจัย ก็จะช่วยให้นักศึกษามีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2537)

แนวคิดแผนภาพการเชื่อมโยงมโนทัศน์ (Concept mapping) เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ ของเนื้อหาวิชาโดยแสดงในรูปของ แผนภาพซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการเตรียมการสอนเพื่อสร้างแผนภาพการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของเนื้อหาตลอดทั้งภาคการศึกษาและเนื้อหาในแต่ละสัปดาห์ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นรายละเอียดของการจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่จะเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย เกิดความเข้าใจมโนทัศน์ที่จะศึกษา สามารถวิเคราะห์เห็น

ความสัมพันธ์ตลอดจนสามารถสรุปประเด็นสำคัญของการเรียนได้ รวมทั้งช่วยให้ผู้สอนสามารถกำหนดประเด็นที่จะอภิปรายได้ครอบคลุมทุกประเด็น (Novak, 1984)

วิธีการสอนแบบเน้นวิจัย เป็นวิธีการสอนที่ผู้วิจัยนำแนวคิดการวิจัยการสอนที่อยู่บนพื้นฐานของการวิจัย วิธีการสอนแบบต่าง ๆ การสอนระดับที่ 1 และระดับที่ 2 ของการสอนแบบ. Research Based Learning และแนวคิดการประเมินผลมาสังเคราะห์เป็นวิธีการสอนแบบเน้นวิจัยที่อยู่บนพื้นฐานของการวิจัย 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการใช้กระบวนการวิจัยในกระบวนการเรียนการสอนมี 3 ขั้นตอนคือขั้นการเตรียมการสอน ขั้นสอน และขั้นประเมินผล ลักษณะที่สองเป็นการศึกษาวิเคราะห์ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาระของศาสตร์เป็นเนื้อหาของการสอน [คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2538), Heinmiller (1925), กระทรวงสาธารณสุข (2531), Ennis (1985), เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537), Joyce and Weil (1986), John Dewey (1954) สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2537) และอุทุมพร จามรมาน (2530)]

โดยสรุปกรอบแนวคิดของการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งในเรื่องการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการคือ ผู้เรียน ผู้สอนและกระบวนการเรียนการสอนซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ จะเน้นที่กระบวนการเรียนการสอน แบบเน้นวิจัย โดยนำแนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศ คุณลักษณะบัณฑิตพยาบาล บทบาทอาจารย์ แนวคิดแผนภาพการเชื่อมโยงมโนทัศน์และวิธีการสอนแบบเน้นวิจัยมาสังเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็น รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาล โดยการนำเอา กระบวนการวิจัย และผลการวิจัยที่สอดคล้องกับสาระของศาสตร์ทางการพยาบาลมาเป็นเนื้อหาของการสอนด้วยการใช้แผนภาพการเชื่อมโยงมโนทัศน์ จัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชา และใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ เช่น การสอนแบบนิรนัย แบบอุปนัย แบบการสืบสอบ แบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แบบการใช้ปัญหาเป็นหลัก และด้วยการกระทำ นำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียน และผู้สอน แล้วใช้แบบทดสอบอัตนัยประยุกต์ แบบทดสอบการมีวิจารณญาณ แบบวัดเจตคติการทำวิจัยและแบบประเมินผลการทำวิจัย มาประเมินผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าเมื่อผู้เรียนได้รับการเรียนรู้จากการสอนแบบเน้นวิจัยแล้วจะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพิ่มมากขึ้น

ในด้านความรู้เชิงศาสตร์การพยาบาลและการวิจัย การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เจตคติที่ดีต่อการให้ความร่วมมือและการทำวิจัย รวมทั้งทักษะในการทำวิจัยหรือในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและความใฝ่รู้

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาล และทดลองใช้รูปแบบเพื่อปรับปรุงเสนอแนะแนวทางการจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาล ในนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี ซึ่งในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาล ได้พิจารณาถึงตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. ตัวแปรต้น คือ วิธีการสอนแบบเน้นวิจัย
2. ตัวแปรตาม คือ ผลการเรียน ผลการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การมีเจตคติที่ดีต่อการวิจัย การมีทักษะในการวิจัย และการใฝ่รู้

ประชากรที่ใช้ในการทดลองรูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัยทางการศึกษาพยาบาลเป็นนักศึกษาชั้นปีที่สองที่ลงทะเบียนเรียนปีการศึกษา 2538 คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยคริสเตียน

นิยามคำสำคัญที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัย หมายถึง การศึกษาค้นคว้าข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือการกำหนดปัญหา การตั้งสมมติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผลและสรุปผล

รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แบบแผนหรือลักษณะของการเรียนการสอนที่จัดขึ้นตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา การเตรียมการสอน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล ไว้อย่างเป็นระบบ แสดงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นนำไปใช้ได้

การเรียนการสอนแบบเน้นวิจัย (Research Based Learning) หมายถึง การนำแนวคิดการวิจัยมาเป็นพื้นฐานในการสอน และผสมผสานวิธีการสอนต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากตำรา เอกสาร สื่อต่าง ๆ คำบอกเล่าของอาจารย์ รวมทั้งจากผลการวิจัย และงานวิจัยต่างๆ ตลอดจนสามารถทำรายงานหรือ การทำวิจัย ได้

การประเมินผลการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัย การประเมินผลที่เน้นให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง และประเมินผลการเรียนรู้เพื่อประเมินความก้าวหน้า และประเมินผลรวมของผู้เรียนในวิจัยนี้จะประเมินผลรวมของผู้เรียนทั้งประเมินกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประเมินผลเจตคติในการเรียน ประเมินผลความใฝ่รู้ รวมทั้งประเมินผลทักษะในการทำวิจัย

สัมฤทธิผล หมายถึง ผลที่ได้จากการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัย ในแต่ละด้านที่เกี่ยวกับความรู้ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การมีเจตคติที่ดีต่อการวิจัย ความใฝ่รู้ และการมีทักษะในการวิจัย ที่เพิ่มขึ้นภายหลังการเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนก่อนการสอน

อุปนัย หมายถึง วิธีการให้เหตุผลโดยอาศัยข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่าง ๆ แล้วสรุปลงเป็นกฎ

นิรนัย หมายถึง วิธีการใช้เหตุผลที่ดำเนินจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย

วิจารณญาณ หมายถึง ปัญญาที่สามารถรู้หรือให้เหตุผลที่ถูกต้อง

เจตคติ หมายถึง ระดับของความรู้สึกในทางบวกหรือลบที่มีต่อ บุคคล วัตถุ สภาพการณ์ที่บุคคลมีแตกต่างกันไป ไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถพาดพิงจากพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้ ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม

ทักษะการวิจัย หมายถึง ความสามารถในการทำวิจัยขั้นพื้นฐานที่ไม่ซับซ้อนได้ครบทุกขั้นตอน

การศึกษาพยาบาล หมายถึง การจัดหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ระดับปริญญาตรี ในสถาบันการศึกษาพยาบาลทั้งของรัฐและเอกชน

การใฝ่รู้ หมายถึง การไต่ถาม เสาะแสวงหาด้วยตนเองเพื่อให้รู้และเข้าใจเป็นการค้นคว้าหาความรู้และแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัย เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษาพยาบาล

2. ได้แนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตพยาบาล ในเรื่องการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีความคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีจิตใจใฝ่รู้

3. ได้เครื่องมือที่เป็นมาตรฐานในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัย

4. ได้แนวทางในการพัฒนาศาสตร์และองค์ความรู้ทางการพยาบาล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย